

Pastor Dr. teol. J. van der Burg

Om Arvesynden og den Bibelske Skapelsesberetning

1976

Et grunn dogme i den kristne religion er læren om arvesynden, som har sammenheng med læren om Kristi soningsdød og med flere andre viktige trossannheter. Den går ut på at mennesket opprinnelig var skapt i hellighet og rettferdighet, og var fritatt fra døden. Disse privilegier skulle etter Guds bestemmelse gå i arv til hele etterslekten. Men på grunn av en stor synd, som vår stamfar gjorde, mistet han dem både for seg selv og for oss alle. At også hans etterkommere mistet dem, skyldes ikke deres etterligning av Adams eksempel (ved deres personlige synder), men deres enhet med ham ved avstamning. Arvesynden finnes også hos nyfødte barn, som ennå ikke har begått noen synd. Derfor må også disse bli døpt. Alt dette er troslære, som er definert bl. a. av Tridentinerkonsilet («*Decretum de peccato originali*»).

Arvesynden er nok et dypt mysterium, men den forklarer meget av det onde i verden. Den må også ses i forbindelse med et annet ondes mysterium, nemlig syndefallet blant englene og de falne englers kamp mot Guds Sønnns menneskevorden. Det siste vil vi først si noen ord om.

SYNDEFALLET BLANT ENGLENE

Englene inntar en stor plass i den hl. Skrift. Deres eksistens er en definert troslære (IV Laterankonsil c. 1 *De fide cath.*) og har alltid vært alminnelig kristentro. For vår forstand er det ikke det minste vanskelig å tro at Gud, som selv er en ånd, har skapt åndelige vesener, som har en større likhet med ham enn vi mennesker (som er sammensatt av ånd og materie, og igjen står over de lavere eksistensformer: dyrene, plantene og de livløse ting).

Englene fikk ikke sin endelige salighet (Guds beskuelse) med én gang etter sin skapelse. Liksom menneskene måtte de gjennomgå en prøve. Ikke alle bestod den. Bibelen taler mange steder om falne engler (djevler), som søker å skade menneskene. De beskrives som personlige vesener, og må ikke oppfattes som en betegnelse for det onde i alminnelighet. Også læren om djevlene som falne engler er en definert trossannhet (IV Laterankonsil c. 1. *De fide cath.*).

De falne englers synd bestod i at de (eller deres anfører) ville være lik Gud. «Jeg vil gjøre meg lik den Høyeste» (Es. 14, 14). Disse gudsbespottelige ord som profeten la i munnen på Babels konge, må først og fremst tilskrives djevlen, som stod bak Israels undertrykkere. Anføreren for de gode engler kalles i Bibelen «Mikael» (dvs. «Hvem er lik Gud? »), fordi dette var hans kamprop mot de onde ånder, som ville være lik Gud. En stor prøve for englene var sikkert åpenbaringen av Guds

beslutning om hans Sønnns menneskevorden, så de ville bli nødt til å tilbe ham i hans menneskelige natur (Hebr. 1, 6). Denne fornædrelse at den menneskelige natur ville bli opphøyet «ved Faderens høyre hånd over enhver makt og myndighet» (Ef. 1, 20-21) ville en del engler ikke finne seg i. De organiserte et opprør under ledelsen av en av de høyeste engler (Satan). De forsøkte å få de andre med, idet de håpet at Gud ville avstå fra sin beslutning, dersom et flertall bestemte seg for ikke å tilbe hans Sønn i en menneskenatur. «Det brøt ut krig i himmelen: Mikael og hans engler tok til å kjempe med draken, og draken kjempet og hans engler» (Ap. 12, 7). Det var med et tilbakeblikk på denne strid at Johannes beskriver Satans kamp mot Moderkirken. Englenes frafall fremstilles som en følge av Kristi forestående fødsel (v. 4).

Også etter sitt forgjeves forsøk på å få de trofaste engler med i sitt opprør fortsatte Satan sin bestrebelse på å hindre Guds Sønnns menneskevorden. Hans slue plan gikk nu ut på å bringe menneskeslekten i fiendskap med Gud (ved en fordervelse i selve roten), i håp om at Guds Sønn nok ville la være å bli medlem av den. Men Satan tok feil. Nettopp det som han trodde ville hindre Guds Sønnns menneskevorden, var for Gud en større grunn til å sende sin Sønn til verden, nemlig for at han ved sin lidelse kunne bortta syndene, noe som også for Kristus selv ville virke en langt større forherligelse enn han ellers ville ha fått (sml. Luk. 24, W; Hebr. 2, 10; 12, 2; 1. Petr. 1, 11). Til denne forherligelse hører også det større kjærlighetsbånd som ville oppstå mellom ham og de frelste.

DEN BIBELSKE LÆRE OM ARVESYNDEN

Arvesyndens eksistens fremgår for det første av Bibelens lære at Jesu soningsdød var nødvendig for alle mennesker. «Han gav seg selv til en løsepenge for alle» (1. Tim. 2, 6; Hebr. 2, 9). «Ingen kommer til Faderen uten ved meg» (Joh. 14, 6). Ingen - og derfor heller ikke små barn, som ikke har gjort noen personlig synd - vil komme i himmelen uten gjennom Kristi offerdød. Derfor må vi tro på en tilstand av unåde som menneskene er kommet i uavhengig av personlige synder.

En bekreftelse av det er de rituelle rensesskikker som både før og etter Kristi tid er blitt anvendt også på barna. Det ordinære middel som Jesus har foreskrevet til renselsen fra arvesynden, er dåpen. «Sannelig, jeg sier deg: Uten å bli født av vann og And kan ingen komme inn i Guds rike. Det som er født av kjøtt, er kjøtt» (Joh. 3, 5-6). Den naturlige fødsel gir bare det naturlige liv. At dåpen også for barn er et middel til syndsforlatelse (og f. eks. ikke bare til å oppta dem i kirken), fremgår av selve rensesseremonien, og er også definert troslære (sml. Kons. i Trient, Decr. de pec. orig. 4). Helt fra den eldste tid av har kirken begrunnet barnedåpens nødvendighet ved læren om arvesynden (sml. f. eks. kirkemøtet i Kartago - året 252). En utførlig redegjørelse for barnedåpens nødvendighet kan en finne i forfatterens avhandling «Barnedåpen ifølge Bibelen og tradisjonen».

Alle mennesker har fått del i den dødsdom Gud uttalte over Adam (I. Mos. 3, 19). «Alle dør i Adam» (1. Kor. 15, 22). Ved å forføre Adam til synd er djevelen blitt «en manndraper fra begynnelsen» (Joh. 8, 44). Også av dette faktum at vi har arvet døden fra Adam, kan vi slutte at vi har fått del i hans

synd. «Døden er syndens lønn» (Rom. 6, 23). Alle dør i Adam, fordi alle har syndet i ham, dvs. mistet Guds vennskap ved hans synd.

Meget klart blir dette fremholdt i Paulus' brev til romerne kap. 5. «Liksom synden kom inn i verden ved ett menneske, og døden ved synden, og døden således trengte frem til alle mennesker, fordi alle har syndet» (v. 12). Med de siste ord sikter han ikke til de personlige synder Adams etterkommere har begått. Disse - så forklarer han i de følgende vers 13 og 14 - «ble ikke tilregnet» (dvs. var det ikke fastsatt noen dødsstraff for) før Moseloven var gitt, og dessuten «hersket døden også over dem som ikke hadde syndet (personlig) i likhet med Adams overtredelse» (så som små barn). Døden er ifølge Paulus en følge av den synd menneskene har arvet, og derfor trenger de å bli «rettferdiggjort» ved Kristus. «Liksom de mange er blitt gjort til syndere ved det éne menneskes ulydighet, så skal de mange bli gjort til rettferdige ved den enes lydighet» (v. 19). Ved loven «ble fallet større» (v. 20), nemlig ved de personlige synder som kom til. Men menneskeslekten var allerede falt uavhengig av disse.

[Arvesyndens vesen består i tapet av nådelivet (barnekåret hos Gud). Når Paulus undertiden bruker ordet «synden» for å betegne det uordnete begjær (sml. Rom. 7, 14-17), er det fordi dette er en følge av arvesynden. Det må ikke - like så lite som døden - identifiseres med selve arvesynden. Ved dåpen blir arvesynden borttatt, men ikke alle følger.]

Arvesyndens følger må ikke oppfattes som om selve menneskenaturen derved er blitt forandret. Menneskene har av naturen alltid vært dødelige og hatt et sanselig begjær. Men uten syndefallet ville Gud ha hindret døden (latt overgangen til den himmelske salighet skje uten en legemløs mellomtid) og gitt menneskene en særlig nådehjelp til å beherske sine lyster. Den moralske svekkelse som arvesynden hadde til følge, skyldes også den større makt djevelen fikk over menneskene.

Læren om arvesynden betyr ikke at alle mennesker ble dømt til en evig ulykke på grunn av Adams synd. Uten Kristi forløsning ville de nok ha vært utelukket fra Guds beskuelse, men ikke fra en naturlig salighet.

Fordi barnekåret hos Gud er en overnaturlig og helt uforskyldt gave, hadde han rett til å gjøre det avhengig ikke bare av vår egen, men også av en annens (Adams og deretter Kristi) frivillige lydighet. Og at Gud gjorde dette, var nettopp for å la oss bedre erkjenne at den himmelske salighet er noe som vi (selv om vi personlig ikke har begått noen synd) ikke har krav på. Denne erkjennelse er noe av det vesentligste i den kristne tro, og for så vidt er læren om arvesynden overordentlig viktig.

Gud hadde rett til å gjøre vårt overnaturlige liv avhengig av Adams lydighet, like så vel som han hadde rett til å la Adam og Eva dø straks etter deres synd, så at vi også hadde mistet muligheten for å få det naturlige liv. Istedenfor å bebreide våre stamfedre må vi heller med Augustin tale om en «felix culpa» (lykkelig skyld), som gav oss Kristus som frelser fra både arvesynden og våre personlige synder.]

GUDS FRELSPLAN

DEN NYE ADAM OG DEN NYE EVA

Ifølge Bibelen er arvesynden noe som vi spesielt skylder Adams overtredelse. Han var jo menneskeslektens overhode, som ble skapt først og for hvem Eva ble skapt. Derfor trenger vi en ny Adam, Jesus Kristus, som vår egentlige frelser. Dog var det ikke uten følge for oss at vår stammor syndet først og forførte Adam. På grunn av dette krevde Gud at en ny kvinne på en særlig måte skulle medvirke til vår frelse.

Allerede det første løfte om menneskenes frelse (1. Mos. 3, 15) begynner med en forutsigelse om denne nye kvinne: «Jeg vil sette fiendskap mellom deg (slangen = djevelen) og kvinnen og mellom din sæd og hennes sæd; den skal knuse ditt hode, men du skal knuse dens hæl». Den «sæd» som skulle knuse slangens hode, er Kristus. At slangen skulle «knuse dens hæl», er en hentydning til Kristi lidelse.

Kvinnen som det er tale om, kan ikke (iallfall ikke bare) være Eva. Hun har ikke utmerket seg ved noe fiendskap med djevelen. Bare om Adam sier Bibelen uttrykkelig at Gud «fridde ham ut fra hans fall» (Visd. 10, 2). Heller ikke er Jesus mer Evas enn Adams sæd. «Sæd» tilskrives i Bibelen i alminnelighet bare mannen. Når Frelseren her spesielt betegnes som «kvinnes sæd», er det fordi profetien sikter til henne som fødte Kristus uten å kjenne noen mann.

Profetien fremhever overfor djevelen kvinnens fiendskap med ham, fordi den ville medvirke til menneskenes frelse. Den var ment som en straff for djevelen, som hadde brukt en kvinnes vennskap med ham til å bevirke Adams fall. Med bitterhet hadde Adam sagt til Gud: «Kvinnen som du gav meg til å være hos meg, hun gav meg av treet» (1. Mos. 3, 12), og Eva hadde lagt skylden på slangen (v. 13). Det var derfor («Fordi du gjorde dette» - v. 14) at Gud lovte å skape en ny kvinne, som djevelen ikke skulle få makt over, og som derved ville være verdig til å bli Frelserens mor.

At Eva er et motbilde av Maria, fremgår av mange enkeltheter og er fra kirkens eldste tid blitt forkynt (Sml. 2. Vatikankonsil og de kirkefedre det henviser til - «Kirken» nr. 55 og 56). En Satans engel forførte Eva. En Herrens engel ble sendt til Maria for å be om hennes samtykke. Eva sluttet vennskap med djevelen. Maria var i fiendskap med ham ved sin fylde av nåde, dvs. velbehag hos Gud (Luk. 1, 28). Eva trodde mer på djevelen enn på Gud. Maria «trodde på det som var sagt henne fra Herren» (v. 45). Eva var ulydig, o~, gav frukten til Adam. Maria gav som jomfru ved en pur lydighetsakt den nye frukt (et legeme = hennes «livs frukt» - v. 42) til den nye Adam, Guds Sønn. Eva ønsket å bli lik Gud, så hun kunne «kjenne godt og ondt», dvs. selv bestemme hva hun skulle gjøre og ikke gjøre. Maria ønsket ikke annet enn å være «Herrens tjenerinne» (v. 38). Eva brakte forbannelse ved den frukt hun gav til Adam. Maria er den «velsignede blant kvinnene», som brakte velsignelse ved sitt «livs velsignede frukt» (v. 42).

Eva tok frukten fra treet. Derfor måtte Maria med store smerter se' sitt livs frukt festet til det nye tre (korset). Men det var da at Jesus ville åpenbare hemmeligheten om hennes stilling som den nye Eva, og derved sin egen stilling som den nye Adam. «Kvinne, se, det er din sønn», sa han til Maria, og til

Johannes «Se, det er din mor» ~Joh. 19, 26-27). Jesus anmodet Johannes om å ha omsorg for henne, ikke som om hun var hans mor, men fordi hun var hans mor. Samtidig var Jesu ord ment som en oppgave for Maria, nemlig til å ta seg av Johannes, som med hensyn til det åndelige liv var hennes virkelige sønn. «Disippelen» Johannes stod som representant for alle disipler. Jesus er hennes «førstefødte» (Luk. 2, 7) «blant mange brødre» (Rom. 8, 29). Når vi tenker på den plass Maria i fremtiden skulle innta blant disiplene (Ap. Gj. 1, 14), kan vi se deri en følge av Jesu siste vilje.

[Gud vil at vi med takknemlighet skal erkjenne <de store ting> han for vår frelses skyld har gjort mot Maria. «Se, fra nu av skal alle slekter prise meg salig» (Luk. 1, 48-49). Det var Guds nåde som for Kristi fortjenesters skyld hadde gjort Maria verdig til å bli Frelserens mor. Også hun trengte å bli frelst. «Min ånd fryder seg i Gud, min Frelser» (v. 47). Kristi frelsende nåde var i henne så mektig at den bevarte henne mot enhver synd. Guds Sønn ville ikke tillate at synden noen gang skulle ha bodd i det legeme som han ville ta sitt legeme av.

Læren om Maria som den nye Eva er en stor støtte for troen på den bibelske syndefallsberetning. Marias medvirken til Kristi frelsesgjerning (ved sin sjelerenhet, tro og lidelse) var tydeligvis noe som Gud krevde som en fyllestgjøring for Evas medvirken til Adams fall. En fyllestgjøring kreves ikke for en fiktiv person.

Den modernistiske teologi, som oppfatter Adam som en betegnelse for hele menneskeheten, vet ikke hvem Eva skal fremstille. Den tier helst om henne og om den nye Eva.]

HVORI BESTOD VÅRE STAMFORELDRES SYND?

Deres synd var sikkert meget stor, all den stund den hadde så katastrofale følger. De syndet for det første ved vantro, idet de trodde mer på djevelen enn på Gud. Videre bestod deres synd i et hovmot så stort at de søkte å bli lik Gud i å kjenne godt og ondt, dvs. å bli sin egen herre, så de selv kunne bestemme hva de skulle gjøre og ikke gjøre. Ved den ene overtredelse viste de fra seg ethvert bud hvis mening de ikke forstod. Noe som gjorde deres synd ennu mer alvorlig, var at de før syndefallet ikke var behersket og forblindet av sine lidenskaper.

Adam og Eva begikk synden i fellesskap, og derfor ikke bare i tanker, men ved en ytre overtredelse. Ifølge Bibelen uttrykte de sin vantro og sin streben etter autonomi ved at de åt av en forbuden frukt. Denne beretning behøver vi ikke å ta bokstavelig. Den er tilsynelatende naiv og tolkes derfor av mange billedlig. Men et problem som derved oppstår, er at det er uforståelig hvorfor Gud har villet hemmeligholde våre stamforeldres synd (som var så stor at Gud krevde Kristi soningsdød) ved en oppdiktet naiv fortelling om en forbuden frukt, som gjør troen på arvesynden unødige vanskeligere. Ved dypere ettertanke kan det virkelig være spørsmål om det nettopp på grunn av beretningens tilsynelatende naivitet ikke er mest fornuftig å ta den bokstavelig.

Vi behøver ikke å anta at beretningen har vært overlevert helt fra menneskeslektens begynnelse av. Den bibelske forfatter kan ha fått den gjennom en guddommelig åpenbaring (muligens et ved

guddommelig inspirasjon bekreftet folkesagn). Profetene fikk ikke bare skue i fremtiden, men også i fortiden. Faktisk er hele den kristne troslære om arvesynden noe som vi bare gjennom en guddommelig åpenbaring har visshet om: således det faktum at vår stamfar gjorde en alvorlig synd, at denne synd hadde til følge Guds unåde, døden, det uordnete begjær og andre ulykker, ikke bare for ham selv, men også for hans etterslekt, og at disse følger er blitt overført ved forplantning. Videre at det var kvinnen som syndet først og forførte Adam (sml. 2.-Kor. 11, 3: 1. Tim. 2, 14), noe som har forbindelse med løftet om en ny kvinne som djevelen ikke skulle få makt over, og hvis avkom gjennom lidelse skulle frelse menneskene.

At den bibelske beretning om en forbuden frukt kan synes naiv, kommer av at vi mennesker er tilbøyelige til å bedømme det fornuftige i et bud bare etter dets naturlige nytte for oss selv eller samfunnet. Således anser vi det som rimelig at Gud forbyr mord, ekteskapsbrudd, tyveri og alt annet som strider mot naturloven. Før syndefallet hadde våre stamforeldre et så fullkomment herredømme over sine sanselige begjæringer (og dette er troslære) at de ikke kunne bli fristet til noe som deres naturlige forstand erkjente som ondt. Den eneste måte å prøve dem på var at Gud gav dem et bud som ikke kunne begrunnes ved den naturlige fornuft. For å la Adam og Eva erkjenne at han er Skaperen og Herren, som alt tilhører, lot Gud vokse «midt i hagen» (I. Mos. 2,9) et bestemt «prektig tre, en lyst for øynene» (3, 6), som de ikke fikk lov å spise av. Fra de eldste tider av har Gud krevd at menneskene ofret (gav avkall på) noe av det beste for å bekjenne hans herredømme. Hvorfor skulle Gud ikke ha krevd det samme av våre stamforeldre? Treet til kunnskap om godt og ondt var det første offeralter, liksom også nu et tre, korset, er vårt offeralter, hvor den nye Adam, Kristus, måtte hengi sitt legeme, den nye frukt, som den nye Eva, Maria hadde gitt ham. Når vi tenker på den sentrale plass korset fra apostlenes tid av har hatt i den kristne religion (1. Kor. 1, 18; 2, 2; Gal. 3, 1; 6, 14 osv.), kan vi vanskelig tro at dets forbilde bare er en legende.

Å tro på den bibelske beretning om syndefallet er så langt fra naivt at vi faktisk ikke kan forestille oss en overtredelse som er mer forståelig. Som vi sa ovenfor, kan synden ikke ha bestått i en overtredelse av den alminnelige morallov (f. eks. en seksualsynd). Den kan heller ikke ha bestått i forsømmelsen av en alminnelig kultushandling (f. eks. slaktofring av dyr).

Det innvendes ofte at det i Bibelens første kapitler finnes flere fortellinger som vanskelig kan tas bokstavelig. Disse vil vi omtale senere i et ekstra tillegg.

POLYGENISMEN

Med polygenismen menes teorien om menneskeslektens flerstammige opprinnelse. For å bringe denne teori i overensstemmelse med læren om arvesynden har spørsmålet reist seg om Adam kan være en betegnelse for flere stamfedre, som alle en kort tid etter sin skapelse ved en alvorlig synd mistet Guds vennskap både for seg selv og sin etterslekt.

Det finnes teologer som søker en løsning i denne retning for det tilfelle polygenismen kunne bevises. Men inntil nu har vitenskapen (paleontologien, biologien, arvelighetsforskningen) ikke vært i stand til å skaffe noe bevis. Forskjellen mellom rasene er så liten og den vesentlige likhet så stor at en felles opprinnelse trygt kan antas. Teologisk sett er det meget som taler mot polygenismen.

Et tungtveiende motargument er de mange bibelsteder hvor Adam omtales som en enkelt bestemt person, «det første menneske», som alle andre mennesker stammer fra (1. Mos. kap. 1-5; 5. Mos. 32, 8; 1. Krøn. 1, 1; Tobias 8, 7; Visd. 7, 1; 10, 1-2; Sirak 33, 10; 40, 1; 49, 21; Jer. 32, 19; Hos. 6, 7; Luk. 3, 38; Ap. Gj. 17, 26; Rom. 5, 12-14; 1. Kor. 15, 45; 1. Tim. 2, 13-14; Jud. 14). Eva kalles »alle levendes mor» (1. Mos. 3, 20).

Vi må heller ikke overse at kirken i sin offisielle forkynnelse alltid forutsetter at Adam var en enkel person (således f. eks. også i 2. Vatikankonsilets konstitusjoner). Konsilet i Trient sier uttrykkelig at arvesynden har sin opprinnelse i «én enkelt synd» («origene unum»), begått av «det første menneske» (Decr. de pee. orig. 1 og 3).

Hvis menneskeslekten hadde flere stamfedre, ville det være vanskelig å forstå at ikke en eneste av dem bevarte sitt nådeliv, særlig når vi tenker på menneskenes moralske styrke før syndefallet. Én av stamfedrenes synd og straff ville nok ha skremt de andre.

Læren om menneskenes ene stamfar og ene stammor har sammenheng med læren om den ene nye Adam, Kristus, og den ene nye Eva, Maria. Hvorfor kunne heller ikke en eneste av stammødrene bevare sitt nådeliv? Må vi anta at alle stammødre syndet først og forførte sine menn, noe som ville være nokså fornedrende for kvinnene?

Til ære og frelse for menneskene ville Guds Sønn bli et medlem av menneskeslekten («Menneskets sønn»). Men for at han kan være i slekt med hele menneskeheten, må det ikke være flere menneskestammer.

Vi kan også nevne den store betydning læren om menneskeslektens enhet har for å bekjempe rasediskrimineringen (sml. 2. Vatikankonsil. «Om kirken i verden av i dag» n. 24 og 29).

EVOLUSJONSLÆREN OG ARVESYNDEN

Blant dem som tror at menneskene stammer fra dyr, hersker det to forskjellige oppfatninger om hvorledes overgangen fra dyr til menneske skjedde. En del antar at overgangen skjedde litt etter litt

ved en naturlig utvikling av instinktet til fornuften. Andre forklarer menneskenes opprinnelse ved at Gud skapte en menneskesjel i ett eller flere dyr. Begge disse teorier må avvises.

Den første teori overser den vesentlige forskjell mellom instinkt og fornuft. Fornuften med dens evne til å abstrahere, resonnere og tale er særegen for en ånd. Det er trolig at den menneskelige sjel blir direkte skapt av Gud, og ikke kan være et resultat av en utvikling (V. Laterankonsil Sess. VIII; Leo XI, Decr. c. Rosmini; Pius XII, «Hum.gen.»). Mennesket, som er skapt i Guds bilde (1. Mos. 1, 26-27), er vesensforskjellig fra ethvert dyr. Adam fant blant dyrene ingen medhjelp (ektefelle) som var hans like (2, 20). Men etter evolusjonsteorien ville forskjellen mellom de første mennesker og den dyreart de er gått ut fra, ha vært så liten at seksuelle forbindelser mellom dem nok ofte ville ha forekommet. Så primitive ville de første mennesker ha vært, at de vanskelig har kunnet begå en alvorlig synd.

Den annen teori, nemlig at Gud skapte en menneskelig sjel i et dyr, behøver ikke å være i strid med Bibelens lære at menneskets legeme ble skapt av jord, da også dyrene består av jord (1. Mos. 2, 19). Men av flere andre grunner er den uantagelig.

En stor vanskelighet er at vi ikke kan forestille oss hvorledes en menneskelig sjel, som er udelelig, kan bli sammenføydd med et dyrs sensitive og vegetative sjel. Det er av den grunn at kirken forkastet Rosminis konversjonsteori, ifølge hvilken den menneskelige sjel, for så vidt den er sensitiv og vegetativ kommer fra foreldrene (Denz. 3220), og likeledes hans teori at det for Gud er mulig å ta bort et menneskes intellektuelle sjel og la det beholde sin sensitive sjel, så det blir et dyr (Denz. 3222). Hver sjel hører sammen med et bestemt legeme, og like så lite som to menneskers sjeler kan bli byttet om, kan en menneskelig sjel bli gitt til et dyr. Videre må bemerkes all et dyrs sensitive innretning ikke svarer til et menneskes behov. Et dyr har instinkter som et menneske på grunn av sin forstand ikke har bruk for. På den annen side trenger et menneske av hensyn til sin forstandsvirksomhet (begrepsdannelse ut av materielle bilder med evne til å resonnere og tale) en meget mer omfattende hukommelse enn et dyr har bruk for.

Paleontologien har aldri funnet noe bevis for en genetisk forbindelse mellom mennesket og en dyreart, like så lite som mellom plante- og dyrelivet, og mellom de forskjellige dyrearter (virvelløse, fisker, padder, krypdyr, fugler og pattedyr). Helt fra jordens eldste geologiske tid (Kambrium) har alle hovedstammer vært like adskilte som i vår tid. Fossilene dukker opp i de forskjellige jordlag merkelig plutselig. Hvis det hadde foregått en langsom transformasjon f. eks. fra fisker over amfibier og krypdyr til pattedyr (noe som man tidligere ofte antok), måtte det ha vært funnet og fremdeles eksisterer mange overgangsformer med forkrøplete halvt utviklede lemmer. En evolusjon gjennom forkrøplete overgangsformer ville stride mot Darwins egen lov om «the survival of the fittest», da krøplinger aldri kan være the fittest.

At menneskenes stamforeldre må søkes hos de nulevende apearter, er utelukket. Forskjellen er altfor stor. Hvis det tidligere hadde eksistert en apeart som stod oss nærmere, og en del hadde fått en menneskesjel, hva er det da blitt av de øvrige?

Av de fossile menneskekraniumer med noen apelignende trekk (lav panne, store øyebrynsbuer, massive kjever) kan man ikke slutte at de eldste mennesker så slik ut. I forskjellige grener på menneskets stamtre kan det ha vært degenerasjoner som følge av klima- (istidene), ernærings- og boligforhold. Ved bruk av hård og seig mat i lengre tid (da man levde mest av jakt og vanskelig kunne koke mat) ble kjevne nødvendigvis massive og skalletaket (som tyggemusklene er festet til) nedtrykt, noe som igjen influerte på hjernevolumet. Også den ringere tankevirksomhet har vel her spilt inn. Oppholdet i lave fjellhuler kunne gjøre at ryggraden ble litt frembøyd.

Det er ikke så at fossilene blir stadig mer primitive jo lenger man går tilbake i tiden. Flere av de eldre funn har mindre primitive trekk enn de yngre. Neanderthalmennesket f. eks. var mer primitivt enn Steinheim- og Swanscombemennesket, som levde flere hundre tusen år tidligere. I Tanganyika fant man i de nederste avleiringer under et ca. 1,7 millioner år gammelt tuftlag en mennesketype som var mer sapienspreget enn den mer primitive Zinjanthropus (en lignende type som Australopithecus) i en høyere avleiring. Et nesten 3 millioner år gammelt kranium, som Richard Leakey fant i Kenya (1972), er med hensyn til volum, runde form og andre kjennemerker langt mer moderne enn den en million år yngre Australopithecus. Den nyere paleontologi betrakter Australopithecus, Javamennesket (Pithecanthropus), Pekingmennesket (Sinanthropus) og Neanderthaleren heller som sidegrener fra den sentrale homo-sapiens stamme enn overgangsformer til det nulevende menneske. Sml. om dette prof. L. Størmer, «Jordens og livets historie», s. 234 flg., Universitetsforlaget. Det henvises også til P. Overhage, «Das Erscheinungsbild der ersten Menschē (i serien Quæst. Disp. 7 Herder - med en innledning av K. Rahner). Ved å sammenligne de eldste menneskefossiler, hvor man finner primitive og moderne trekk om hverandre, slutter den siste med mange andre at urmennesket var meget mer sapienspreget enn ofte blir antatt. De såkalte apelignende trekk er ifølge ham ikke virkelig dyriske, og må betraktes som en sekundær sideutvikling (s. 70 flg.), Det er også ved sekundære forandringer vi må forklare de nuværende raseforskjeller.

Hvorledes de første mennesker enn har sett ut, så behøver vi ikke å anta at de med hensyn til forstandsevne stod tilbake for de nulevende mennesker, like så lite som vi må anta at deres sanser (syn, hørsel osv.) var mindre fullkomne enn våre. Sannsynligvis hadde menneskene i begynnelsen en langt bedre hukommelse enn senere, så de (ved Guds hjelp, f. eks. gjennom en engel, som pleide å besøke dem - I. Mos. 3,8) i en kort tid kunne lære et enkelt sprog. Hvorfor skulle det være vanskelig å tro på Guds særlige omsorg for menneskene så lenge de levde i hans vennskap og i mange henseender var hjelpeløse? Gud skapte dem selvfølgelig i et landområde, hvor det var godt å bo.

Det strider med våre følelser å anta at de første mennesker hadde dyr til foreldre. Å si at jord er mer lavtstående enn et dyr, tilfredsstillende ikke. Den naturlige kjærlighet som enhver har til sine foreldre, ville for de første mennesker ha vært en kilde til smerte og uforenlig med det paradisiske liv, dersom

de ikke kunne dele sin lykke med dem. Med Bibelen tror vi derfor heller at vår stamfar først ved skapelsen av hans sjel ble til et levende vesen (1. Mos. 2, 7), enn at han var en omskapt ape.

Gud ville ikke skape Adam av et dyr for å lære at menneskene er mer enn dyr.

TILLEGG

NOEN ANDRE TILSYNELATENDE NAIVE HISTORIER I BIBELENS FØRSTE KAPITLER

Vi vil omtale beretningene om Adam og Evas skapelse, slangen i paradiset og de seks skapelsesdager.

Adams skapelse.

Bibelen sier på mange steder at Adams legeme er blitt dannet av jord (1. Mos. 2, 7; 3, 19; Sal. 103, 14; Pred. 3, 20; 12, 7; Visd. 7, 1; Sirak 17, 1; 33, 10; 1. Kor. 15, 47). Vi har ingen grunn til ikke å ta dette bokstavelig. At Gud «blåste livets ånde i hans nese» (1. Mos. 2, 7) er tydeligvis en metafor, som ingen misforstår. «Livets ånde i nesen» er et uttrykk for livet (sml. også 7, 22). Ordet «blåsing» (inspirasjon) brukes i Bibelen ofte for å betegne en meddelelse av ånden. Den bibelske forfatter vil si at Gud skapte livets ånde i Adams nese, men vil ikke forestille det som om Gud satte sin munn på hans ansikt. Gud har ikke en munn, like så lite som han har hender, føtter, øyne, ører, osv., skjønt de på utallige steder i Bibelen tilskrives ham i symbolsk betydning.

Skapelsen av Evas legeme ut av Adams legeme.

Den må selvfølgelig ikke forestilles som et kirurgisk inngrep, og var for Guds allmakt ikke vanskeligere enn å danne et legeme av jord. At Gud ville bruke noe av Adams legeme (Ordet som vanligvis blir oversatt med «ribben», betyr også «side») for å skape hans hustru, er ikke utrolig når man tenker på de viktige belæringer han derved for alle tider ville gi om ekteskapets enhet og uoppløselighet, kvinnens undergivenhet og samtidig hennes og mannens vesentlige likhet (1. Mos. 2, 23-24; Matt. 19, 5; 1. Kor. 11, 8). På en vakker måte symboliseres derved også foreningen mellom Kristus og hans kirke (Ef. 5, 31 flg.), som ble dannet ved det vann og blod (bilder på dåpen og nattverden) som fløt ut av hans side, da han sov inn på korset. Jesus og Paulus ville utvilsomt bygge sin lære på et faktum og ikke på en legende.

Slangen i paradiset.

Ifølge Bibelen har djevelen spilt en særlig rolle i syndefallet, og dertil gjort bruk av en slange Q. Mos. 3, 1 flg.; Visd. 2, 24; Joh. 8, 44; II. Kor. 11, 3). For å forklare det siste må vi tenke på at, så lenge Adam og Eva ikke hadde syndet, hadde djevelen ikke makt til å friste dem innenfra ved direkte å påvirke deres forstand og vilje. Det var med dem som med Jesus, som «denne verdens fyrste hadde intet i» (Joh. 14, 30). Denne immunitet mot djevelens indre påvirkning hørte til våre stamforeldres integritet. Bare i en utvortes skikkelse kunne djevelen tre i forbindelse med dem. At han dertil valgte en slange, kan være fordi Gud ikke tillot ham å vise seg i en annen skikkelse. Men det er også mulig at djevelen selv foretrakk en slik heslig skikkelse for å gjøre Adam og Evas synd større ved at disse måtte skjønne at det var en ond, gudsfjendelig makt de hadde med å gjøre. Dommen over slangen («På din buk skal du krype») betyr ikke at den før den tid gikk på ben. Slangene har alltid krøpet, men deres slue, snikende vesen ble for all tid en fornedrelse for djevelen, hvis eget vesen det er blitt en åpenbaring av. Straffedommen over slangen, ville være uforståelig dersom djevelen ikke virkelig hadde brukt et slikt dyr til menneskenes fordervelse.

De seks skapelsedager.

Verden er sikkert ikke skapt i seks naturlige dager. Likevel er det en vanskelighet at Bibelen så ettertrykkelig betoner de seks skapelsedager for å begrunne hviledagsbudet (1. Mos. 2, 3; 2. Mos. 20, 8-10; 31, 13-17). Vi kan ikke tro at et så alvorlig bud, som spilte (og fremdeles spiller) en så stor rolle i det religiøse liv, hviler på en myte. Vi må anta at det ligger noe reelt til grunn. Det finnes dem som mener at det naturvitenskapelig kan skjernes mellom seks skapelsesperioder (når solens skapelse på den fjerde dag tolkes som solens tilsynekomst etter at det tykke tåkelag omkring jorden forsvant). Men denne teori tilfredsstiller ikke. Bibelens formål er ikke å lære oss naturvitenskap. Den bibelske forfatter visste meget godt at lyset kommer fra solen (v. 15) og derfor i naturen ikke kan eksistere før solen. Dersom det på den første dag var så megen vanndamp omkring den hete jord, kan vi ikke forstå at hele jorden inntil den tredje dag var dekket av vann.

Den beste forklaring av de seks skapelsedager er ifølge de store teologer Augustin og Thomas av Aquino at de fremstiller verdens tilblivelse i englenes intellekt. At englene var tilskuere da Gud skapte verden, sies i Job. 38, 7, og mange teologer mener at det var til dem (som et slags råd) han sa: «La oss gjøre mennesker i vårt bilde» (1. Mos. 1, 26; sml. også 3, 22). Englene kjenner de jordiske ting på en annen måte enn vi. Vi ser dem ved hjelp av bilder, som vi gjennom våre sanser får fra tingene. Englene, som er ånder og ikke har sanser, kjenner dem ved hjelp av bilder som Gud direkte preger i deres intellekt. Som Thomas av Aquino forklarer i sin «Summa Theologica» (I, Q. 54 flg.), kan man i en virkelig betydning si at Gud skapte verden i englenes intellekt før han skapte den i naturen. Englenes intellekt står over tiden slik som vi erfarer den. Det som i naturen tok mange tusen år, kan i englenes intellekt ha skjedd på én dag. Dessuten kan tingene ha oppstått i englenes intellekt i en annen rekkefølge enn i naturen. For englene kan rekkefølgen ha vært mer ideologisk, så at lyset kunne oppstå før solen. Etter denne forklaring får den bibelske skapelsesberetning en dypere mening ved at den samtidig er en åpenbaring om Guds første og høyeste skapninger.

SLUTTBEMERKNING TIL DEM SOM MENER AT DE HER FREMSATTE SYNSMÅTER ER ALTFOR NAIVE I VÅR MODERNE TID

De som mest vil kritisere avhandlingen, er de som ikke virkelig tror på arvesynden, dvs. en ursynd, som vi ved vår avstamning har arvet fra det første menneske. Det er klart at de som har et slikt syn, ikke kan se i de bibelske syndefallsberetninger noe annet enn legender.

Kritikk kan også komme fra dem som tror på arvesynden, men som på grunn av de bibelske beretningers tilsynelatende naivitet har vanskelig for å ta dem bokstavelig. Vi har villet bevise at den bokstavelige tolkning (som ikke er påbudt av kirken) godt kan forsvares. Den er et vern for troen på arvesynden. Hvis syndefallshistoriens hele ikledning må anses som legender, er det større fare for at man også kommer til å anse læren om et syndefall som en legende.